

Література

1. Adler G. *Der Stil in der Musik* – Lpz.: Breitkopf und Härtel, 1911. – 46 S.
2. Андросова Д. *Мінімалізм в музиці: напрямок і принцип мислення: Автореф. канд. дис.* – К., 2005. – 17 с.
3. Асаф'єв Б. *Музыкальная форма как процесс* – М.-Л.: Музыка, 1971. – С. 379.
4. Ingarden R. *Utwór muzyczny i sprawa jego tożsamości*. – Kraków: PWM, 1973. – S. 187.
5. Келдыш Ю. *Музыкаведение // Музыкальная энциклопедия в 6-ти томах. Т.3.* – М., 1975. – С. 805-830.
6. Кузешина Л. *Исполнительская эстетика Б. Яворского*. – М.: Композитор, 2000. – 111 с.
7. Лосев А. *Музыка как предмет логики*. – М.: издательство, 1927. – 224 с.
8. Мартынов В. *Конец времени композиторов*. – М.: Русский путь, 2002. – 295 с.
9. Мартынов В. *Культура, иконосфера и Богослужбное пение Московской Руси*. – М.: Прогресс – Традиция. Русский путь, 2000. – 224 с.
10. Медушевский В. *Онтологические основы интерпретации музыки // Интерпретация музыкального произведения в контексте культуры. Вып. 129.* – М., 1984. – С. 5-11.
11. Назайкинский Е. *Речевой опыт и музыкальное восприятие // Эстетические очерки. Вып. 2.* – М., 1967. – С. 245-283.
12. Скребков С. *Художественные принципы музыкальных стилей*. – М.: Музыка, 1973. – 447 с.

ПИТАННЯ ВОКАЛЬНО-ХОРОВОЇ ПІДГОТОВКИ НА МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ФАКУЛЬТЕТАХ

Мартьянова Г. М.

Криворізький державний педагогічний університет

Анотація. У статті розглядаються деякі аспекти змісту професійної диригентсько-хорової підготовки, зокрема компоненти, пов'язані із процесом творчого самовираження, аналізуються така професійна властивість, як музикальність, її структурованість і забезпечення реалізації змістовною основою практичної діяльності студентів музично-педагогічного факультету.

Ключові слова. компоненти змісту професійної диригентсько-хорової підготовки, творче самовираження та його стадійний характер, музикальність як провідна професійна властивість диригентсько-хорової підготовки.

Анотация. Мартынова Г. М. *Вопросы вокально-хоровой подготовки на музыкально-педагогических факультетах.* В статье рассматриваются некоторые аспекты содержания профессиональной дирижерско-хоровой подготовки, а именно, компоненты, обусловленные процессом творческого самовыражения, анализируется такое профессиональное качество, как музыкальность, ее структурованность и обеспечение реализации содержательной основой практической деятельности студентов музыкально-педагогического факультета.

Ключевые слова. компоненты содержания профессиональной дирижерско-хоровой подготовки, творческое самовыражение и его стадийный характер, музыкальность как ведущее профессиональное качество дирижерско-хоровой подготовки.

Annotation. Martynova G. *A questions of vocal-choral preparation at musical-pedagogical faculties.* In article some aspects of the contents of professional choir-conductors preparation are considered, namely, the components caused by process of creative self-expression, such professional quality, as musicality, its structure and maintenance of realization with a substantial basis of practical activities students of musical-pedagogical faculty is analyzed.

Key words. components of the contents professional choir-conductors preparation, creative self-expression and its phasic character, musicality as conducting professional quality of choir-conducting preparation.

Постановка проблеми. Сучасна педагогічна наука виокремлює три взаємопов'язані компоненти, що складають ядро змісту професійної диригентсько-хорової підготовки і відбивають процеси:

- творчого самовираження співаків і диригента хору;
- професійного спілкування між співаками і диригентом хору;

– організації та управління хором колективом [6, 64].

Суперечність, що виникає між сучасними вимогами професії до особистості співака і диригента хору, особистісною природою художньої творчості і практикою пануючого технократичного підходу до визначення мети і змісту підготовки вчителів музики, вимагає реальних змін перш за все у змісті професійно-педагогічної освіти студентів. Виокремленні протиріччя складають сутність актуальності обраної нами проблеми.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема підготовки студентів до творчого самовираження в різні роки розглядалася в контексті психологічної теорії особистості (Б. Ананьєв, О. Асмолов, О. Бодальов, Л. Виготський, В. Мясішев, С. Рубінштейн); механізмів самореалізації особистості (К. Абульханова-Славська, М. Боришевський, Л. Буєва, О. Киричук); діяльності та її суб'єкта (Б. Ананьєв, Л. Виготський, П. Гальперін, Н. Талізін); індивідуальності та її розвитку в процесі діяльності (В. Мерлін, В. Моляко, В. Колесніков, Б. Теплов).

Аналіз широкого кола наукових і науково-методичних робіт з хорознавства, теорії вокального виховання і теорії диригування (Б. Асаф'єв, М. Багриновський, Ю. Борисов, Г. Дмитревський, О. Єгоров, В. Краснощоків, С. Казачков, М. Колеса, М. Малько, О. Мархлевський, К. Матвєєва, І. Мусін, К. Ольхов, К. Пігров, К. Птиця, Г. Рождественський, П. Чесноков) показує, що самовираження співаків і диригентів хору має стадійний характер і відбувається в процесі хорового виконання. Саме репетиційна і концертна практика, на думку відомих хормейстерів і педагогів П. Чеснокова, К. Пігрова, М. Леонтовича, К. Стеценка, уможливило оволодіння надбаннями хорової культури на першому етапі накопичення досвіду самовираження.

На наступному етапі самовираження співаків і диригентів хору відбувається через виявлення та усвідомлення власних індивідуальних і особистісних якостей, визнання себе суб'єктом професійного становлення у процесі створення інтерпретацій хорових творів (О. Асмолов, О. Бодальов, Л. Виготський, В. Давидов) [6, 66].

Мета дослідження. Аналіз музикальності як професійної властивості в контексті процесуального компоненту диригентсько-хорової підготовки.

Отримані результати. Для професії вчителя музики, диригента, співака хору провідною професійною властивістю вважається музикальність, у структурі якої визначають: музичний слух, музичну пам'ять, музичну увагу, уяву і музичне мислення. На музикальність як інтегроване утворення і спеціальну здібність спираються у різних видах навчальної діяльності співака і диригента хору [4, 45-47].

Отже, наявність мелодичного слуху сприяє контролю і корекції мелодичного руху хорових партій диригентом та співаками хору. Гармонічний слух допомагає відтворювати і аналізувати якість співзвуч, так званої вертикалі, поліфонічний слух – орієнтуватися в одночасному самостійному русі кількох хорових партій. Орієнтація у тембральному, динамічному звучанні вокально-хорових творів допомагає у створенні емоційного, художньо-виразного образу. Емоційно-естетичний слух відбиває ступінь емоційної чутливості співака, диригента, вчителя музики, разом з внутрішніми музично-слуховими уявленнями допомагає професійному самоствердженню. Невід'ємною ознакою музикальності студента стає метро-ритмічний слух як показник сенсорного, уявного та розумового сприймання темпоритму музичного твору [3, 32].

Особистісне самовираження співака і диригента відбувається через музично-пізнавальні процеси, до яких відноситься здатність до цілісного музичного сприйняття, музична пам'ять, музичне мислення із образним компонентом музичної уяви. Музично-пізнавальна діяльність дозволяє диригентові, вчителю музики моделювати зміст твору, відбирати засоби професійної виразності, відповідний репертуар [5, 217].

Аналіз літератури з питань вокально-хорової підготовки дозволяє встановити, що підготовка студентів на музично-педагогічних факультетах закладів вищої педагогічної освіти являє собою підхід нового типу, який інтегрує в собі якісні особливості попередніх моделей [2, 43].

Разом з тим, вивчення наукових досліджень та навчальної документації

дозволяє визначити, що в цілому вона теж здійснюється в межах традиційної педагогіки як предметно-центристська система [6, 148].

Питання мети і специфіки диригентсько-хорової підготовки у закладах педагогічної освіти постійно хвилювало і залишається актуальним з моменту заснування музично-педагогічних факультетів.

У 60-70-ті роки ХХ століття домінувала концепція фундаментальної диригентсько-хорової освіти, яка копіювала принципи та програму мистецької освіти [1, 26]. Славетна система Д. Кабалевського після уведення в шкільну програму спрямувала до комплексного підходу у справі загальномузичної і диригентсько-хорової підготовки вчителя музики. У зв'язку з цим постає завдання формування комплексу професійних властивостей вчителя, який не тільки володіє диригентською технікою і відповідним репертуаром, але здатний виховувати і керувати класним або шкільним хором і, в цілому, здатний до музично-естетичного виховання школярів.

Аналіз навчального плану для музично-педагогічного факультету дозволяє визначити зміст професійної підготовки студентів, яку складають дисципліни соціально-гуманітарного, психолого-педагогічного і спеціальних циклів.

Цикл спеціальних дисциплін, який забезпечує теоретичну підготовку вчителів музики, містить досить широкий спектр музично-теоретичних дисциплін (сольфеджіо, гармонію, поліфонію, аналіз музичних форм, історію музики, оркестровий клас, гру на музичних інструментах, художню культуру), які в цілому відповідають змісту професійної діяльності вчителя музики.

На відміну від циклу спеціальних дисциплін, диригентсько-хорову підготовку забезпечує значно менший обсяг дисциплін. Серед дисциплін диригентсько-хорового циклу (хорознавство, хоровий клас, диригування, постановка голосу) саме хорознавство є змістовною основою практичної діяльності диригента хору, вчителя музики.

На жаль, цей теоретичний курс в обсязі 36 год. (18 лекційних + 18 семінарських) не може забезпечити належне засвоєння вокально-хорових знань в проєкції на колективний характер хорового виконання, на власний досвід

виховання і управління хоровим колективом. З часом цей процес ще більше ускладнився. Так, в навчальному плані 1997 року відбулося скорочення годин з практикуму керівництва хором, хорового аранжування, читання хорових партитур, що були у попередніх навчальних планах.

На думку фахівців, такий підхід не сприяє розширенню досвіду виконавської диригентсько-хорової діяльності вчителя музики, не забезпечує процесу творчого самовираження співаків і диригентів хору, тісного зв'язку музично-педагогічної освіти з життям [7, 192].

З перебудовою національного освітнього процесу за кредитно-модульною системою організації навчального процесу, що впроваджується третій рік поспіль, процесуальний компонент диригентсько-хорової підготовки ще більш ускладнився. Так, на один кредит кількістю 54 години припадає об'єднаний курс з хорознавства та хорового аранжування, в якому відповідно 18 лекційних, 18 семінарсько-практичних і 18 самостійних годин. Водночас, методологія процесу навчання полягає у його переорієнтації із лекційно-інформативної на індивідуально-диференційовану, особистісно-орієнтовану форму та на організацію самоосвіти студента [8, 76].

Нові підходи, тенденції принципу диригентсько-хорової освіти вчителів музики у педагогічних закладах дозволяють відзначити позитивні аспекти у подоланні негативних наслідків підготовки фахівців, а саме:

- недостатню профорієнтаційну роботу з абітурієнтами, що спричиняє відбір студентів, які мають малий досвід хорової діяльності;
- відсутність при музично-педагогічних факультетах дитячих хорових колективів, музично-хорових шкіл або студій як необхідного елемента сучасної багатоступеневої освіти;
- недостатній досвід наукової та виконавської діяльності викладацького складу, що спричиняє пасивність у концертній діяльності хорових колективів;
- відсутність дієвих творчих і наукових зв'язків між кафедрами та факультетами закладів освіти України, а також тісних міжнародних контактів з відповідними навчальними закладами зарубіжних країн;

– низький рівень науково-методичного забезпечення, що заважає підвищенню ефективності диригентсько-хорової підготовки майбутніх вчителів музики, їх поглибленій професіоналізації [6, 151].

Висновки. Диригентсько-хорова освіта у сучасних вищих педагогічних навчальних закладах вимагає суттєвих змін у змісті, організаційних формах і методах навчання та учіння. Потребує вдосконалення курсу хорознавства, що має забезпечувати проблеми професійно-педагогічної і навчально-виховної діяльності вчителя-керівника хорового колективу, його підготовки до художньо-творчого спілкування та грамотного управління хоровим колективом. Саме кредитно-модульна система навчання в основу ставить самостійну, творчу роботу того, хто навчається. Творча (евристична), наближена до наукового осмислення й узагальнення, робота можлива лише як результат організації самостійного навчання з обов'язковою присутністю в ній цілепокладання та його досягнення за допомогою ефективних технологічних схем самоосвіти [8, 77].

Подальший розвиток досліджень вимагає розробки і впровадження навчальних технологій індивідуально-творчого розвитку студентів, оновлення навчально-професійної діяльності керівника хорового колективу. Така робота повинна бути індивідуалізованою з врахуванням рівня творчих можливостей студента, його навчальних здобутків, інтересів, інтелектуальних здібностей.

Література

1. Аністратенко Ж. Яворський у Києві // *Музика*. – 1977. – № 4.
2. Добровольская Н. Н. Подготовка учителей пения в Советском Союзе // *Музыкально-педагогическая подготовка учителя пения*. – М. 1965.
3. Ержемский Г. Л. Психология дирижирования. – М., 1988. – 80 с.
4. Жюха С. П. О специфических видах и особенностях мышления в связи с творческой музыкальной деятельностью // *Наука і освіта*. – 1986. – № 4/5. – С. 45-47.
5. Мусин И. О воспитании дирижера: Очерки. – Л., 1987. – 247 с.
6. Смирнова Т. А. Вища диригентсько-хорова освіта в Україні: минуле та сучасність. – Харків: Константа, 2002. – 256 с.
7. Тянько Т. П. Музично-педагогічна освіта в Україні. – Харків: Основа, 1998. – 192 с.
8. Фіцула М. М. Вступ до педагогічної професії. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. – 168 с.